

ולא הבנתי כיצד יפרש ר' יוחנן מה ששנינו בברייתא שחלב האשה מטמא טומאת משקין ברביעית. וצריך להעמיד בחלב שמראש אינו מיועד לתינוק. ולפי"ז אפשר היה להעמיד באופן זה גם את משנת נטף מדדיה לתנור, אלא שר' יוחנן מתרץ אליבא דאמת שמדובר גם בחלב רגיל, לפי שהוכשר בטיפה שעל הוד.

(ע"ב) ר' אליעזר אומר: יין אל תשת ושכר אל תשתהו כדרך שכרותו, הא אם הפסיק בו או נתן לתוכו מים כל שהוא – פטור... הלכה כרבי אליעזר. התוס' נקטו שר' אלעזר, כיון שדורש משכר ללמוד דרך שכרות, אין לו ריבוי לשאר משקים משכרים לאזהרה. ומכל מקום אסור מדרבנן כשהוא שיכור משאר משקים (כן הסבירו דברי רב בכתובות 'אכל תמרים אל יורה'. וכן דעת הרא"ש בשטמ"ק והרמב"ן בפירוש התורה ובספר המצוות ל"ת עג).

ואילו הרמב"ם, הגם שפסק כר' אלעזר, פסק כר' יהודה, שאר משקים באזהרה (ביא"מ א, ב ובספר המצוות. וכן נקטו להלכה הסמ"ג והחינוך. מובא בליקוטי הלכות. וע"ע יד כהן).
וראה באריכות באור הסוגיא לדעת הרמב"ם, בשו"ת הרשב"א ח"א שסג.

*

ישכר – אל תשתהו כדרך שכרותו' –

כי ענין שיכור הוא שנדמה לו שאינו צריך להשי"ת, כי נטרד דעתו ואין לו בינה, ולכן הכהן אסור לשתות דרך שכרותו, כי הכהן צריך להיות תמיד ביראה ובדעת, כדכתיב (מלאכי ב,ה) **ואתנם לו מורא ויראני... כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו'.** אבל בשבט יהודה נאמרו כל ברכות ביין (בראשית מט,יא) **אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו, כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותה, חכלילי עינים מיין –** כי שבט יהודה נמשל לירח דלית ליה מגרמיה כלום, כדאיתא בזוהר הקדוש (ויחי רלז–רלח. וע' ר"ה כה.). ששבט יהודה מכיר תמיד הכרה מפורשת שהכל מה' לכן נאמרו אצלו ברכות ביין, כי במלך איתא בגמרא (ברכות לד:) כיון שכרע שוב אינו זוקף, שכל הכורע זוקף בשם אבל המלך אינו יכול לזקוף בעצמו עד שיזקפהו השי"ת, שעומד בהתבטלות עצום נגד השי"ת ולכן אינו נקרא אצלו 'דרך שכרותו' (מי השילוח ח"ב שמיני).

דף יד

'מיגו דאיתוסף ביה איסור לגבי חולין איתוסף ביה לגבי גבוה'. 'נדצ"ל קדשים' (מהגר"א נבנצל שליט"א)

'קומץ פיגול שהעלה לגבי מזבח פקע פיגולו ממנו'. נתבאר בזבחים מג.

'זכותבת אית ביה שני זיתים... דאין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים'. אודות שיעור כותבת, שיש אומרים שהוא כביצה ויש אומרים פחות מכביצה (או כביצה בלא קליפתה) – ע' בתוס' עירובין פ: ד"ה אגב; יומא פ. ד"ה ושיעורו; רמב"ם שביבת עשור ב, א ובהגהות מיימוניות; תרומת הדשן כו; מגן אברהם תפו, א וחק יעקב שם; גודע ביהודה קמא, או"ח לא; לח ד"ה והנה; חזון איש או"ח ק,ה.

‘עתי ואפילו בטומאה’ – שלא תאמר שילוח השעיר עבודה היא ואין לעשותה בטומאה.
 ועוד יש לפרש ‘אפילו בטומאה’ – אפילו היה האיש טמא, נכנס לעזרה להוציאו (כן פרשו בגמ’ ביומא סו:).
 ואם תאמר למה יכנס, יביאו לו החוצה – שמא כיון שנאמר **יעמד חי לפני ה’ לשלח אתו**, צריך שיהא
 איש עתי לפני ה’ (עפ”י שטמ”ק יב).
 ואולם בדיעבד כשר באחר, כמבואר ביומא כשחלה – אך כיון שלכתחילה מצוותו במשלח, דוחה
 טומאה. וכיוצא בזה נראה בכמה מקומות (עפ”י אבני נזר או”ח מה”כ וח”מ קמב ועוד).

‘דלמא יש עירוב והוצאה ליום הכפורים והכי קתני, אם היתה שבת והוציאו חייב אף משום שבת
ויום הכיפורים’ – כלומר, חייב שתי חטאות לפי שחלים עליו שני האיסורים בבת אחת בשעה שנתקדש
היום, איסור מלאכה של שבת ואיסור מלאכה של יום הכיפורים (כן כתב רע”ב מברטנורא).
 ולדעת רבי עקיבא (בחולין קא) אינו חייב אלא אחת, אם משום שאין איסור חל על איסור אפילו בבת אחת (ע”ש ברש”י ותוס’.
 ויתחייב משום החמור שבהם, שבת), אם משום ששבת ויום הכיפורים כאיסור אחד הם חשובים, שניהם איסורם משום ‘שבת’
 (עפ”י רמב”ן וריטב”א ור”ן שם).

בשו”ת רב פעלים (ח”א או”ח כט) הוכיח מכאן שהמתענה תענית חלום ביום שיש בו שתי קדושות, כגון
 יום-טוב שחל בשבת, צריך להתענות יומים עבור תעניתו – כשם שחייב שני קרבנות משום שתי
 הקדושות.

ואולם הפרי-מגדים ועוד (באו”ח רפה, ד. הובא בבאור הלכה שם) נקט כדבר פשוט שאינו מתענה אלא יום
 אחד בלבד.

כנראה לדעתם אין להשוות כפרת תענית לדין קרבן חטאת. וגם בקרבנות הלא מצינו שהעולה מכפרת על כמה ‘עשה’
 (כבזבחים ז). ואולם גם שם יש אמרים שאם יש ביכלתו ראוי להביא קרבנות על כל עשה ועשה (ע’ ב’תקנת השבין’ עמ’
 135), ואף כאן יש לומר שממדת חסידות ראוי להתענות על כל קדושה וקדושה).

‘ואפילו בשבת... שאני שעיר המשתלח דהכשירו ביום הכיפורים בכך’. יש לפרש שהנידון כאן הוא
 כלפי איסור תורה של יציאה מחוץ לתחום, כמאן דאמר תחומין דאוריתא. ולפי זה מובן מה שאמרו
 שהכשירו בכך ביום הכיפורים, ולכך אין צריך לימוד על כך מן הכתוב, שהרי כך היא מצוותו, להוציאנו
 חוץ לתחום (עפ”י תוס’ ישנים יומא סו. וכן באר בקהלות יעקב (יומא יח) את דברי רבנו גרשום כאן).

עוד בדין תחומין דאוריתא ביום הכיפורים – ע’ שער המלך וטעם המלך שבת כו, א; שאגת אריה ע; נוב”י תנינא מו; גבורת
 ארי יד דוד מהרצ”ח ומרומי שדה – יומא סו; מנחת חינוך רצה, ה; בית זבול ח”א כא; דובב מישרים ח”ג צ; אבי עזרי ריש
 הל’ שביית עשור.

ואולם ברש”י ובתוס’ רא”ש ביומא (ועוד) משמע שהנידון הוא על איסור הוצאת השעיר מרשות לרשות.
 אכן אם השעיר הולך ברגליו אין בו משום הוצאה, וצריך לפרש שהדרשה באה ללמד שגם כאשר חלה
 השעיר (ואין מצוי שעיר אחר) וצריך לישאנו על כתפו – דוחה שבת. אך לפי זה קשה מהו שאמרו
 ‘הכשירו ביוהכ”פ בכך’ – שלכן אין צורך בלימוד מן הכתוב כי כן מצותו – הלא אין הכשירו באופן זה
 דוקא, שישאנו האדם, ואם כן צריך ללמדנו שגם אם חלה דוחה את יוהכ”פ.

וצריך לומר שאעפ”י כן נחשב הדבר ‘הכשירו בכך’, שהרי המצוה מוטלת על האדם, להביא את השעיר
 אל ארץ גזרה ולשלחו שם. ואין נפקותא באיזה אופן יביאנו, הלכך האפשרות שיוכל השעיר ללכת
 ברגליו, אינה משנה כאן כלום, ובכל אופן שיביא את השעיר, בין בריא בין חולה, נחשב ‘הכשירו בכך’
 (עפ”י בית הלוי ח”א לח, ד בהגהה. ובוה פלפל ליישב סוגיתנו עם הסוגיא ביומא. וכבר עמדו הראשונים על כך).

עוד ביישוב ובאור שתי הסוגיות – ע' שאג"א ונוב"י שם; שו"ת שאילת שמואל (מג; ע), מובא בשו"ת בית זבול ח"א כב, יא וע"ע בית זבול ח"ג י; הגהות מצפה איתן וחונן דעה יומא שם; כוכב מיעקב (רד).

(ע"ב) 'דאיכא ברא לסבא, מיגו דאיתוסף איסורא לגבי בריה איתוסף איסורא לגבי דידיה'.
 הרמב"ם (בפירוש המשנה) מפרש שיש לזקן בן קטן, וכאשר נעשה גדול חלים עליו איסור אשת-אחי-אביו ואיסור אשת-אב בבת אחת, כיון שכך חל איסור אשת-אב גם כלפי זה, מטעם 'איסור מוסיף', מיגו שניתוסף עליה איסור אשת-אב אצל הבן הקטן לכשהגדיל.
 [כמו כן פרש הרמב"ם במשנה ד"יש אוכל אכילה אחת' – כגון שנטמא כשהוא קטן ואחר כך הגדיל, שאז איסור חלב ואיסור קדשים בטומאה חלים עליו בבת אחת. וכנראה שהיתה לו גרסה אחרת בגמרא, כגרסה המופיעה בשיטה מקובצת לעיל אות ב] (ע"ע באגרות משה אה"ע ח"א יח, במה שתמה על סברה זו (וע"ע חזו"א אה"ע – קלד לדרך לב סק"ב). וע"ש עוד בסוסי"כג, בבענין 'הנקודה הנפלאה' שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה, לענין איסור הנאה של בשר בחלב. וע"ע: משנה למלך יסודי התורה ה, ח; זכר יצחק ח"ב מא; משך חכמה משפטים כג, יט; קהלות יעקב כריתות 1).

'הבא על חמותו חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו'. אפשרות זו יכולה להיות בהיתר; נשא אשה ונשא גם את בת אחיה וגם את בת אחותה, והרי חמותו היא גם אם חמותו וגם אם חמיו. והדבר מבואר בדברי הרמב"ם (איסורי ביאה ג, יד), שמותר לו לאדם לישא כאחת את בת אחות אשתו ואת בת אחיה (עפ"י מגיד-משנה שם. וכן כתב בשטמ"ק כאן אות יא).
 ואולם בספר הפרדס (לרש"י ז"ל, דף כא) נמצא כתוב שאין לו לאדם לשאת את בת אחות אשתו או את בת אחיה, שעשו חכמים הרחקה לעריות וגזרו על השניות להן שמה יפגע בערוה, אף בת אחות אשתו בכלל השניות היא, כדי שלא יפגע באחות אשתו שהיא ערוה מן התורה.
 ולפי דעה זו צריך להעמיד שמדובר כאן שעבר ונשא באיסור דרבנן (כן כתב מהר"ם סווין, הובא בהון יוסף ס' י).

וכן הורה בשו"ת רב פעלים (ח"ב אה"ע כו) להלכה למעשה, אודות אדם נשוי שרצה לישא את אחות אביו של אשתו. וכתב שלכתחילה יש להורות לו שלא לשאתה כשם שאסר בספר הפרדס את בת אחיה, ואולם כיון שהרמב"ם התיר ודברי ספר הפרדס הינם חידוש, אם נשא כבר אין מוציאים אותה הימנו ואין מהרהרים אחר היחוס הזה.

דף טו

'עד כאן לא קאמר סומכוס אלא גבי אותו ואת בנו דגופין מוחלקין, אבל הכא דאין גופין מוחלקין אימא כר' אבהו...' נראה לפרש: ב'אותו ואת בנו' הקפדת התורה היא על שחיטת שניהם [אלא שעל הראשון לא היה איסור בשעה ששחטוהו שהרי היה יכול להמנע מלשחוט השני, אבל אחר ששחט השני, שחיטת שניהם היא האיסור], ואילו באשה ובתה האיסור הוא על ביאת השניה לאחר קידושי הראשונה [כי הלא אין איסור אלא אם קידש את הראשונה ולא בביאה גרידא, ועל כן, אין שייך לומר שכאשר בא על השניה הוברר שקידושי הראשונה הם חלק מן העבירה – שהרי קידושין גרידא אינם עבירה], נמצא שאיסור חמותו הריהו כאיסור שאר קרובות, ואין כאן 'גופין מוחלקין' (חדושים ובאורים ג, ח. וכעין זה בספר מתן קדש לר"נ מלינובסקי).

- ג. יש לשמוע מהסוגיא במועד קטן (יד): שאם כבר נתן דעתו על הלכה ועל פסק הדבר, בין להתיר בין לאסור – מותר להורות, ואפילו מיד אחר שאכל ושתה בסעודה גדולה כיו"ט (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"א רמז).
- ד. נחלקו הראשונים אם המורה כשהוא שתוי עבר ב'לאו' [אבל אינו לוקה כי אין בו מעשה. ויתכן גם משום שאין זה מפורש בכתוב], או אינו עובר אלא ב'עשה' (וע' בספר המצוות לרמב"ם ל"ת עג ובהשגות הרמב"ן שם; ספר החינוך קנב ומנ"ח). ולדברי הכל אינו במיתה כמו לענין ביאת מקדש (עפ"י תורת כהנים).

דף יד

- כג. א. אכל אדם אכילה אחת ונתחייב עליה חמשה קרבנות ויותר – כיצד?
ב. באלו אופנים מתחייב אדם שש חטאות ויותר בביאה אחת?
ג. האם האפשרויות הנזכרות קיימות גם בהנחה שאין איסור חל על איסור?
- א. טמא שאכל חלב ביום הכיפורים והיה נותר מן המוקדשין – חייב ארבע חטאות (משום אכילת קודש בטומאת הגוף; אכילת חלב; אכילת נותר; אכילה ביוהכ"פ) ואשם אחד (אשם מעילות). מדובר שאכל כזית חלב ואכל עוד כזית מאכל אחר להשלמת שיעור ככותבת, כגון שאכל כוליה בחלבה או שאר מיני מאכלים, אבל אכל כזית בלבד אינו חייב משום יוהכ"פ. ואם אותו נוסף הוא של פיגול – חייב חטאת נוספת.
- [ואולם חתיכה אחת, אי אפשר שתהא פיגול ויהא בה חיוב נותר, אלא או מבהמה אחרת או מאותה בהמה וכגון שחלק אחד ממנה עלה ע"ג המזבח ופקע פיגולו עי"כ, ולכך יכול לחול עליו איסור נותר (וע"ע בשו"ת אחיעזר ח"ב כו, ט). ואם אכל ממנה עוד כזית דם – חייב חטאת נוספת, אלא ששוב אין כאן 'אכילה אחת', שהרי אין בית הבליעה מחזיק יותר משני זיתים].
- אם היה שבת והוציאו מרשות לרשות בפיו (ובליעתו זוהי הנחתו. תוס') – חייב חטאת משום מלאכת שבת וגם משום מלאכת יוהכ"פ – למ"ד יש עירוב והוצאה ליוהכ"פ.
- וכן הלכה, שיש איסור הוצאה ביום הכפורים (רמב"ם, תוס', רשב"א, ר"ן ועוד; או"ח תטז, ד תריא, ב. וע' שאג"א ע).
- וישנה דעת תנאים שעל חילול שבת ויוהכ"פ אינו חייב אלא אחת (ע' בחולין קא ובראשונים).
- ב. מתחייב אדם בביאה אחת משום בתו, אחותו, אשת-אחיו, אשת-אחי-אביו, אשת-איש, נדה (6 חטאות). וכן: בת-בתו / בת-אשתו / בת-בתה / בת-בנה (עתוס'), כלתו, אשת-אחיו, אשת-אחי-אביו, אשת-איש, נדה. ואם עבר אביו ונשאה, חייב עליה גם משום אשת-אב (הרי 7 חטאות). וכן: חמותו / אם-חמותו / אם-חמיו, כלתו, אשת-אחיו וכו' (7). רבי יוחנן בן נורי אומר: יכול להתחייב בנפרד משום חמותו, אם-חמותו, ואם-חמיו (הרי 9 חטאות). וחכמים חולקים כי שלשתם שם אחד להם [כדרשת ר' יוחנן: שארה הנה זמה הוא – הכתוב עשאן לכולן זמה אחת, וכן"ל לענין בת-אשתו, בת-בנה ובת-בתה. ובירושלמי יבמות יא, א דרשו באופן אחר].
- א. הלכה כחכמים. (רמב"ם איסו"ב ב, ז שגגות ד, ד).
- ב. יש אפשרות צירוף של איסור חמותו ובת-בתו ובת-בן-אשתו באשה אחת, אלא שהתנא לא נקט זאת לפי שאינו מדבר במשנה זו ב'איסור כולל' אלא ב'מוסיף' (עפ"י תוס'). וכן יש

אפשרות במקרה הראשון דלעיל, שאותה בת שבא עליה היא גם אם-חמיו ואם חמותו (ע' שטמ"ק אות יד. וע"ע חק נתן).

ג. האפשרויות הנ"ל קיימות גם בהנחה שאין איסור חל על איסור – לפי שבאיסור 'כולל' (= שהאיסור השני חל על אובייקטים נוספים שהיו מותרים לאותו אדם עד כה) או 'מוסיף' (= שהאיסור השני חל על אישים שהיו מותרים עד כה באותו אובייקט. וכן תוספת איסור הקטרה למוזב נחשבת 'איסור מוסיף'. ולדעת רש"י, אף איסור הנאה על איסור אכילה נחשב 'איסור מוסיף') או באיסור 'בת אחת' (ששני האיסורים חלו כאחת) איסור חל על איסור. ובכל האופנים דלעיל יש אפשרות של איסור מוסיף או כולל או בת אחת, כמפורט בגמרא.

רבי שמעון (ביבמות לב. ובשבועות כד.) אינו סובר לא 'איסור מוסיף' ולא 'איסור כולל', ואפילו איסור חמור על איסור קל (וכדלהלן כג ותד"ה ומי).

בשיטת ר' יוסי נחלקו הדעות (ביבמות לג) האם מודה באיסור כולל. ואולם באיסור מוסיף ודאי מודה שחל, ובוז מדבר התנא (עתוס').

וכן נחלקו תנאים (בחולין קא. ובתוס') באיסור כולל שאינו חמור מהאיסור הראשון ולא מוסיף עליו.

ויש דעה שרק איסור חמור חל על איסור קל [אעפ"י שהאיסור השני אינו כולל ולא מוסיף], ולא להפך (רבי להלן כג: ורבי יהודה חולין ק:).

להלכה, איסור כולל חל אפילו אינו חמור מהראשון, וכן איסור מוסיף חל על איסור (ע"מב"ם שגגות ד,א; איס"ב יז,ה ועוד), אבל איסור שאינו כולל או מוסיף, לא חל על איסור אף לא על איסור קל ממנו, כגון איסור לאו על עשה (עתוס' שבועות כג: ד"ה דמוק').

נחלקו הדעות ב'איסור כולל' משני שמות, כגון אשת איש ונעשית חמותו, שאעפ"י שכשנשא בתה ונעשתה זו חמותו נאסרו נשים נוספות עליו, אך לא נאסרו באותו שם שהיא נאסרת (עתוס' כאן וביבמות לב:).

דף טו

כד. כמה חטאות / אשמות חייב אדם בשגגות דלהלן?

- א. בא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו.
- ב. בא על חמש נשיו נדות בהעלם אחד.
- ג. בא על ערוה וחזר ובא עליה.
- ד. קצר בשבת כגרוגרת וחזר וקצר כגרוגרת.
- ה. קצץ תאנה ודלית (= זמורת גפן) המודלית עליה, בבת אחת.
- ו. שחט חמשה זבחים בחוץ בהעלם אחד.
- ז. אכל חתיכות נותר של זבח אחד בחמשה תמחויין, או מחמשה זבחים.
- ח. אכל מן הזבח קודם זריקת דמים – בחמשה תמחויין, או מחמשה זבחים.
- ט. כאופנים הנזכרים וב'לא-הודע' (כגון חתיכת התר וחתיכת איסור לפניו, ואינו יודע איזו אכל).

א. הבא על אחותו שהיא אחות-אביו וגם אחות-אמו [כגון שבא על אמו והוליד שתי בנות ובא על אחת מהן והוליד בן ובא הבן על אחות אמו, שהיא גם אחותו (מאב) וגם אחות אביו] – חייב שלש חטאות, ששמות (= לאוין) מחלקים (ערוה אחתו ג"ה. וכן יש דרשות נוספות – ע' לעיל ב. ואינו דומה לחמותו שהיא אם חמיו ואם חמותו – ששם הכל נלמד מאזהרה אחת – 'אשה ובתה'. שטמ"ק).